

A rajzvirtuóz

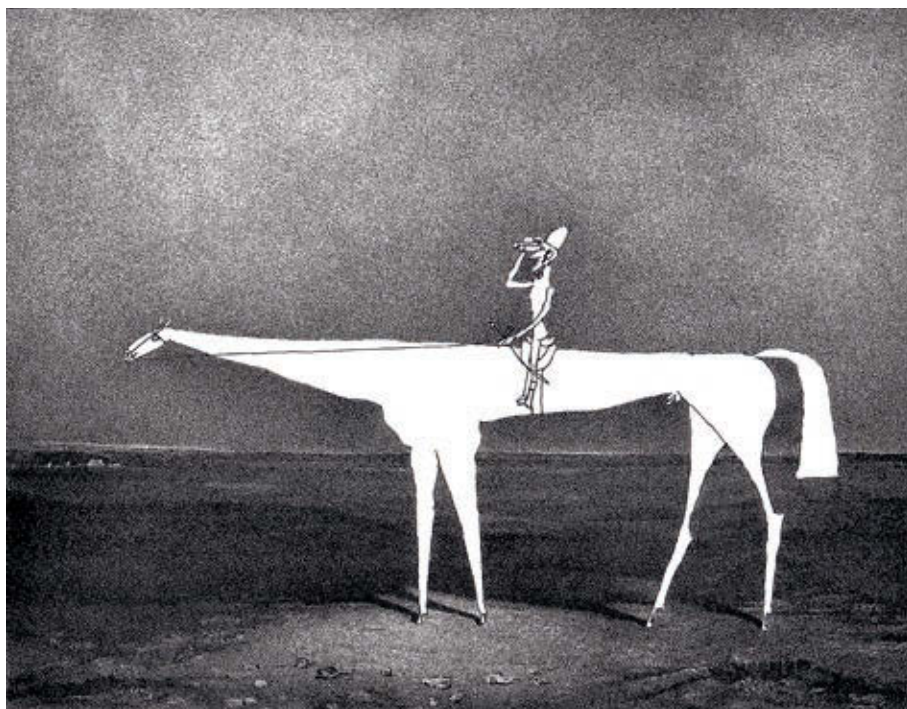
Gyulai Líviusz grafikusművész
kiállítása

LÓSKA LAJOS

Vigadó Galéria, XI. 3. – 2018. I. 28.

Lulu 80 – Mesék álló- és mozgóképeken.
Ez a címe annak az ízlésesen kivitelezett katalógusnak, amelynek borítóján a velocipédje kormányára támaszkodó, kackiás bajszú Bajnok pózol. Az írások között található születésnapki köszöntőket olvasva, Márai Sándor egyik szellemes-ironikus naplóbejegyzése jutott az eszembe. Valahogy úgy hangzik, hogy hetvenkedni még csak lehet, de nyolcvankodni... Nos, Gyulai Líviusz retrospektív kiállítása rációval erre a kijelentésre, ugyanis ma is töretlenül alkot, nyolcvankodik. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az a tény, hogy Mark Twain *Egy jenki Artúr király udvarában* című írása ihlette legfrissebb művei, rajzai, figuratervei 2017-ben születtek.

GYULAI LÍVIUSZ: *Magányos lovas*, 1992, litográfia, 360x260 mm

A Vigadó ötödik emeletén megtekinthető kollekciónak részletes elemzése hosszabb tanulmányt igényelne, ezért inkább az életmű néhány jellemző részletét igyekszem ismertetni. Ha a munkák mennyiségét, műfaját nézzük, Gyulai mindenekelőtt illusztrátor, de egyedi grafikái, bár számuk csekélyebb, szintén megkerülhetetlenek. Ha rám bízna a magyar rajz és grafika közelmúltja „best of” válogatásának összeállítását, abban mindenképpen szerepelne a *Nagymamák tengerpartja* (1967), a *Bajnok* (1975) és az *Orrszarvút rajzoló* (2009).

A művész indulása – 1956 és 1962 között tanult a Képzőművészeti Főiskolán – egybeesett a magyar grafika aranykorával, ugyanis a múlt század hatodik évtizedét így szokás emlegetni.

Kondor Béla morális töltésű, expresszív, nehezen besorolható alkotótevékenységétől most eltekintve, a frissen pályára került fiatalok kétfajta szemlélet, stílus alapján kezdtek el alkotni. A szakma egyik fele a műves, dűrieri tradíciókból táplálkozó kifejezőmódot favorizálta (Gross Arnold, Rékassy Csaba, Gyulai Líviusz), míg mások (Major János, Maurer Dóra, Lakner László) a nyugati művészeti irányzatokra kezdtek el figyelni.

De térjünk vissza a művész legismertebb alkotásaihoz! *A Nagymamák tengerpartja* a 60-as évek második felében született, és sajátos ironikus, nosztalgikus stílusban idézi meg a fürdőéletet és a boldog békeidőket. A kompozíción a tengerparton álló (akkor még tengerünk is volt) fából ácsolt öltözőket látunk, valamint hölgyeket hosszú fodros ruhákban és hatalmas virágokkal díszített kalapokban. Az égen duplaszárnyú repülő suhan, nem messze tőle meztelen puttó lebeg, aki azért röpköd a

légben, hogy a mű keltette nosztalgiát némi abszurd iróniával ellensúlyozza.

A témáról szólva, ma már természetes, hogy történelmünk sikeres periódusának tartjuk a Monarchia éveit. De nem volt ez mindig így, a Kádár-korszak művészetpolitikája ezt az időszakot dekadensnek minősítette, elítélte. Ezen az attitűdön kívánt változtatni a művész. Tény és való, hogy Gyulai mesterségbeli virtuozitását szokták elsődlegesen kiemelni, ennek ellenére kijelenthetjük, hogy szemléletformáló szerepük is meghatározó e Monarchiát „rehabilitáló” lapoknak.

Gyulai munkamódszeréhez hozzátartozik, hogy a legkarakteresebb munkáit kisebb-nagyobb változtatással többször is újraalkotja.

A sokszorosító technikával készült *Nagymamák tengerpartjának* is van két tollrajzváltozata (1976, 2011). A rajzokon az épület és a móló emlékeztet a nyomaton látottakra, de a felhős égen már léghajó lebeg, az előtérben a fonott napozószék előtt egy csíkos fürdőruhás hölgy éppen a papucsát veszi fel, a háta mögött pedig egy kerekas öltözőház magasodik. E lapokon újból megcsodálhatjuk a grafikus briliáns, aprólékos, pontozásos rajztechnikáját.

GYULAI LÍVIUSZ: *Mark Twain: Egy jenki Artúr király udvarában*, 2017, figuratervek, tollrajz

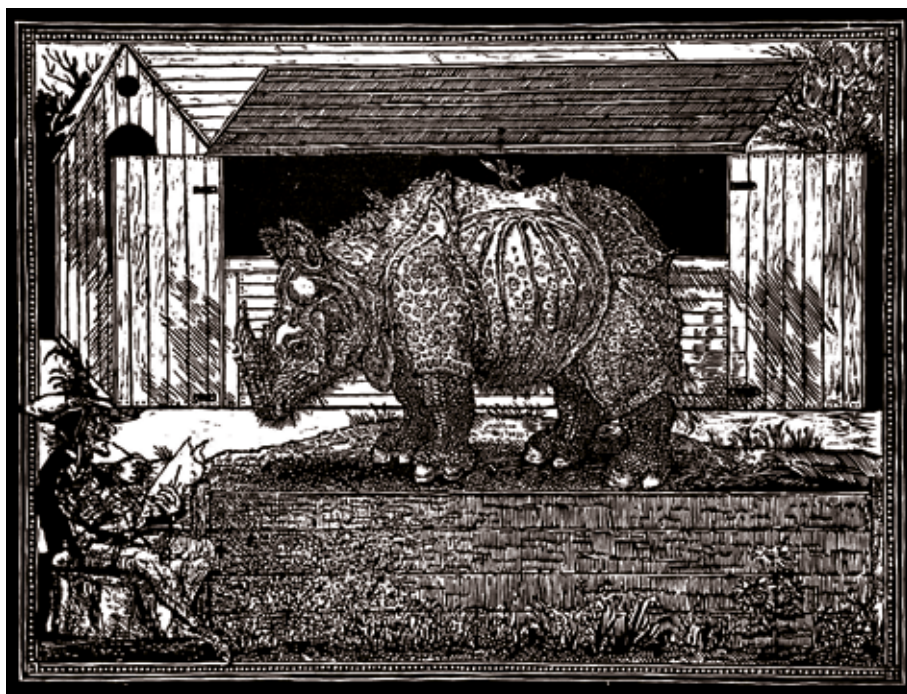
GYULAI LÍVIUSZ: *Nagymamák tengerpartja II.*, 2011, színes tollrajz, 285×285 mm

Egy másik kedvelt, ugyancsak visszatérő motívuma az orrszarvú, mégpedig Dürer rinocérosza. A forrásokból tudjuk, hogy Dürer nem látott élő orrszarvút, legfeljebb valami skicc kerülhetett el hozzá róla, tehát leírások segítségével készíthette el 1515-ben tollrajzát. (Ennek alapján faragta ki azután a metsző a nyomódúcot.) Az orrszarvú történetét Orosz István is említi Gyulai Líviusz rinocéroszos nyomata kapcsán a *Szent rinocérosz gyermekei* című könyvében: „1515 májusában Lisszabonban kikötött egy hajó, a fedélzetén ezzel a különös lényvel. Muzaffar szultán ajándéka volt, ő küldte I. Emánuel portugál királynak.” A szegény pára hosszabb ideig a portugál főváros egyik látványossága volt, majd az uralkodó továbbküldte a pápának, de ezt a második hajútat már nem élte túl. Gyulai orrszarvúját (Dürer után szabadon) kétféle technikával is megőrkítette. Az egyik lap, a *Kecske orrszarvúval* (1989) könyvomat, a később született variáns fametszet (*Orrszarvút rajzoló*, 2009). Mindkét sokszorosított grafikát a precíz kivitelezés és az elegánsan groteszk stílus jellemzi. A kiállításához közvetlenül nem kapcsolódik ugyan, de érdekességként megemlíthetem, hogy a téma más grafikusokat is inspirált, például Orosz Istvánt és Sárkány Győzöt.

GYULAI LÍVIUSZ: Weöres Sándor: *Psyché*, 1976, tollrajz

GYULAI LÍVIUSZ: *Orrszarvút rajzoló*, 2009, fametszet, 300x400 mm

Mint már utaltam rá, Gyulai Líviusz illusztrátori tevékenysége a legszámottevőbb. Csak a katalógus válogatott bibliográfiájában több tucat könyvcím van felsorolva, amelyekben az ő rajzai vannak. (Legalább ilyen hasznos lett volna, ha az illusztrált könyvek lajstroma mellett ott szerepelne a kiállított művek jegyzéke is.)

A műfajnak nálunk mindig is voltak kimagasló egyéniségei. Most nem is elsősorban Zichy Mihály ebbéli tevékenységére gondolok, hanem jóval későbbre, az 1960-as évekre, ekkor éli ugyanis máig legjelentősebb időszakát a könyvillusztráció. Jogosan kritizáljuk a kor kézi vezérreléssel dolgozó művészetpolitikáját, azt azonban el kell ismernünk, hogy sokat tett a könyvkiadásért, a közművelődésért. A megjelentetett könyvek színvonalasak, és a példányszámuk is magas volt. Az időszak legjelentősebb grafikusai szakosodtak erre a műfajra, ebből éltek. Ekkor készültek például Kondor Béla Madách- és Blake-illusztrációi (1965). Gyulai Líviusz is a 60-as évek elején kezdett el a műfajjal foglalkozni. Az ebben az évtizedben készült munkák közül kiemelkednek Villon-illusztrációi (1966). A legnagyobb sikert azonban kétségtelenül a Weöres Sándor *Psyché*jét (1972) díszítő, pontozásos technikával alkotott tollrajzai jelentették. Legtöbbjük gáláns szerelmi jelenet, amelyek közül néhány engem a téma megteremtőjének, François Boucher-nek a festményeire is emlékeztet. Nagyon ugorva az időben, a sort folytathatnánk a *Magyar népmesék* (1989) színezett litográfiáival vagy Václav Čtverték könyvéhez, a *Pajzán mesék és csodákhoz* (2010) szánt rafináltan erotikus linómetszetekkel,

és befejezhetnénk az ideai tollrajzokkal (Mark Twain: *Egy jenki Artúr király udvarában*). A tiszteletet parancsoló életművet szemlélve elgondolkodtam a műfaj jelenlegi, nem túl rózsás állapotán is. Vajon mi lesz vele a közeljövőben, napjaink sorvadó papír alapú könyvkiadásának az időszakában, az elektronikus könyvek, az iPad-ek és az okostelefonok korában? Nézhetjük ugyan a képernyőn keresztül is az illusztrációkat, csak hogy úgy azért nem az igaziak, elveszítik az aurájukat. Vigasztaljuk azonban magunkat azzal, hogy miképpen a művészet halálát hirdető jóslata sem következett be, ugyanúgy túléli napjaink számítógépes bummját a nyomtatott könyveket díszítő igényes, manuálisan készített illusztráció is.

A műfaj klasszikus hagyományait felvállaló, azokból kiinduló Gyulai Líviusz életműve a kortárs magyar grafika meghatározó szelete. Hogy ez így van, annak kézzelfogható bizonyítéka a Vigadó Galériában megtekinthető tárlat.